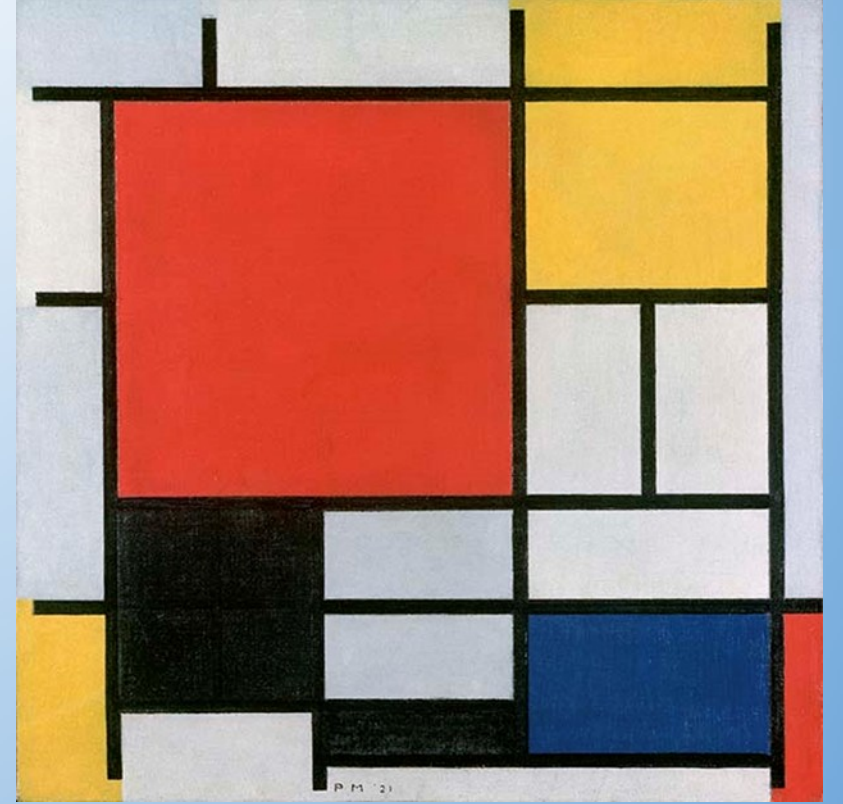
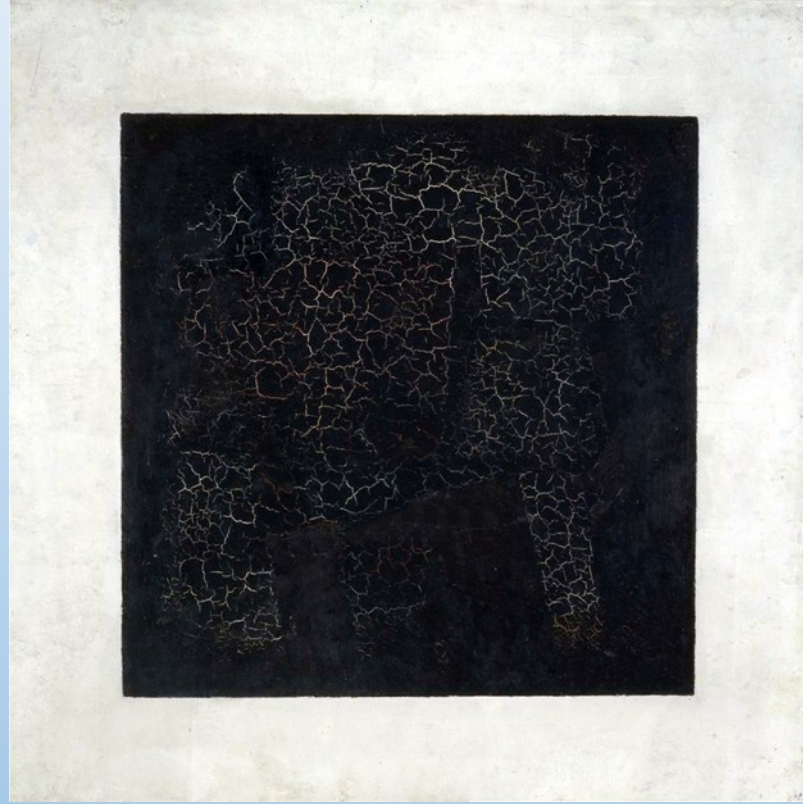

Moderní směry a společenský vývoj

První dvě desetiletí 20. století

Hugo von Hofmannsthal: *Dopis lorda Chandose* (1902)

- Krize jazyka – Wittgenstein, Vídeňská skupina, Steinová aj.
- Nemožnost se o něčem souvisle a jednoznačně vyslovit, vyprázdňenost jazyka
- Dopis Philippa lorda Chandose napsaný Francisu Baconovi
- „Stalo se mi, že jsem chtěl svou dceru Katharinu Pompilii pokárat za nějakou dětskou lež, které se dopustila, a připomenout jí, že je nutno mluvit vždycky pravdu, a najednou pojmy, které se mi hrnuly do úst, zahrály všemi barvami a tak se rozplizly, že jsem tu větu jen taktak doblábolil, jako by mi bylo nanic, a vskutku také jsem s obličejem bledým, s čelem jako v kleštích od dcerky odešel, práskl dveřmi a teprve na koni, jak jsem cválal po pastvině, jsem trochu pookřál.“

- „Vnímat je zjednodušujícím pohledem návyku se mi už nepodařilo. Všechno se mi rozpadlo v části, části zase v části, nic se nedalo obsáhnout jedním pojmem.“
- „Těžko Vám naznačit, v čem tyto chvíle záleží; zase mi selhávají slova. Co se mi v takových chvílích ohlásí, nějaký jev z všedního okolí, který mě jako nádobu prudkým vzkypěním zaplaví vyšším životem, je něco nepojmenovaného a snad nepojmenovatelného.“

Synchronní pohled na soudobé divadlo

- 1895: Manifest české moderny
- 1895: Národopisná výstava v Praze
- 1896: Almanach secesse (S. K. Neumann)
- 1896: premiéra *Viny* Jaroslava Hilberta v režii F. A. Šuberta (psychologické drama)
- 1896-1899: Intimní volné jeviště
- 1897: premiéra *Princezny Pampelišky* (lyricko-impresionistické drama)
- 1904: ND Brno uvádí premiéru Janáčkovy *Její pastorkyně*
- 1904: Švandovo divadlo uvádí poprvé česky Čechovův *Višňový sad*
- 1905: premiéra Jiráskovy *Lucerny* v ND v režii Jaroslava Kvapila (pohádkové drama)

ALMANACH
SECESSE

Této knihy bylo vydáno:

10 exemplářů na hollandě a
490 obyčejných exemplářů,
vesměs číslovaných.

Číslo **29**

Čistý výnos věnuje se zřízení Volného jeviště
v Praze.

VYDAL STANISLAV K
NEUMANN : S PŘEDML
UVOU VYDAVATELE A
S DOSLOVEM ARNOŠT
A PROCHÁZKY : MDCCCXCVI

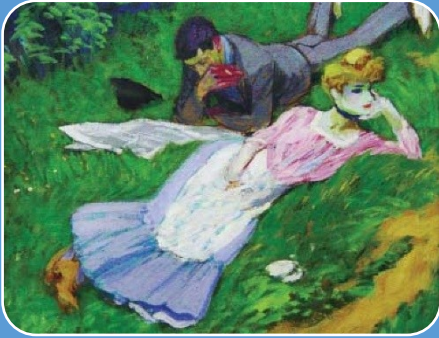
Kontext

- A. Einstein přichází se speciální teorií relativity (1905) – změny v pojetí času a prostoru – novost fyzikálních, matematických a biologických objevů podnítila existující proudy pochopení světa za jeho hranicemi (spiritismus, okultismus) – víra v nového člověka.
- Krvavá neděle 22. ledna zahájila ruskou revoluci – omezení moci cara, období státního teroru – vliv ruských událostí na sociální rozpory v celé Evropě (1905: Stanislavskij uvádí v MCHATu Gorkého *Měšťáky*)
- Munchova výstava (1905) – ovlivnila mimo jiné vznik skupiny **Osma**, *Čtenář Dostojevského* a *Popis jednoho zápasu*. Významná také výstava franc. Impresionistů (1907).
- Doznívají tvůrčí impulsy symbolismu, dekadence a secese (Rakouský architekt a brněnský rodák má 1910 přednášku *Ornament und Verbrechen* – boj proti secesnímu ornamentu.)
- První projevy avantgardy: nastupuje výtvarný expresionismus (1905) založení drážďanské skupiny **Die Brücke**, fauvismus, počátky kubismu (Picassovy Avignonské slečny, 1907).

1905: Výstava E. Muncha v Praze

- J. Hilbert: *Pěst*; A. Jirásek: *Lucerna*; L. Klíma: Svět jako vědomí a nic; F. X. Šalda: *Boje o zítřek*, B. Viková-Kunětická: *Pán / A. Strindberg: Tanec smrti*, E. Zola: *Zabiják*
- Založena skupina Die Brücke; Gaudí, Klimt, Matisse, Strauss, Debussy

1906: Výstava F. Kupky v Praze

- I. Herrmann: *Tchán Kondelík a zeť Vejvara*; F. Šrámek: *Modrý a rudý*
- Zemřel P. Cézanne, H. Ibsen
- E. Husserl: *Die Idee der Phänomenologie*; A. Schopenhauer: *Životní moudrost*

1907: Emil Filla: Čtenář Dostojevského

- Otevřeno Městské divadlo na Královských Vinohradech v Praze
- Divadlo živých fotografií V. Ponrepa (první stálé kino)
- E. Chalupný: *Národní povaha česká*; F. Kafka: *Popis jednoho zápasu*, W. James: *Pragmatism: A New Name for Some Old Ways of Thinking*

1908: P. Picasso: Hlava muže („Dílo, které člověk vytváří, není nic jiného než forma deníku.“)

- K. M. Čapek Chod: Kašpar Lén mstitel / M. Maeterlinck: Modrý pták
- Výstava F. Bílka v Praze, F. X. Šalda založil časopis Novina

1909: T. Marinetti: Le Figaro: Manifest futurismu

- Na německých univerzitách bylo umožněno studovat i ženám.
- P. Bezruč: Slezské písně; Z. Winter: Mistr Kampanus / J. Joyce: Portrait of the Artist as a Young Man; M. Maeterlinc: Modrý pták
- J. Kotěra: Laichterův dům v Praze-Vinohradech

1910: A. Loos: Ornament je zločin

- Založena výtvarná skupina Sursum (F. Kobliha, J. Konůpek, J. Váchal, J. Zrzavý)
- F. Drtikol otevřel svůj fotografický ateliér v Praze / vydáván časopis Sturm
- J. Mahen: Janošík; F. Šrámek: Stříbrný vítr; O. Zich: Estetické vnímání hudby
- S. Freud: Univerzitní přednášky k úvodu do psychoanalýzy

Kontext

- uvažování o novém estetickém konceptu: idea **novoklasicismu** (stat' F. X. Šaldy *Novoklasicismus*, otištěná 1912 v *Národních listech*).
- <https://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/view/uuid:98439730-915f-11dd-93a9-000d606f5dc6?page=uuid:475f7390-90ae-11dd-9e76-000d606f5dc6>
- 1913: vyšel Proust: *Hledání ztraceného času*, Marcel Duchamp zkonstruoval první ready-made
- Vychází jedno z klíčových děl 20. století: *Ideje k čisté fenomenologii a fenomenologické filozofii* (Husserl), obrat k transcendentálnímu idealismu, výzva: „zu den Sachen selbst“
- S návratem k věcem samotným souvisí Malevič a jeho **suprematismus** (1915 vznik) – Černý čtverec na bílém pozadí.
- 1915-1916 začátky rodícího se **dadaismu**: Hans Arp, James Joyce, Tristan Tzara; 1916 založil Hugo Ball v Curychu *Cabaret Voltaire*

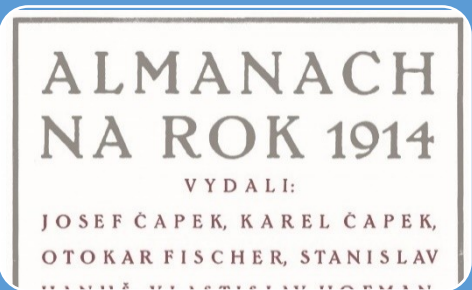
1911: Založena skupina Der Blaue Reiter (Mnichov: F. Marc, G. Münterová, A. Kubin, V. Kandinskij)

- Založena skupina výtvarných umělců (Čapek, Filla, Gočár, Kotěra, Gutfreud aj.)
- Založeny časopisy Umělecký měsíčník (J. Čapek, P. Jandák, F. Lander) a Die Aktion
- Bratři Čapkové: Lásky hra osudná; A. Schopenhauer: Svět jako vůle a představa

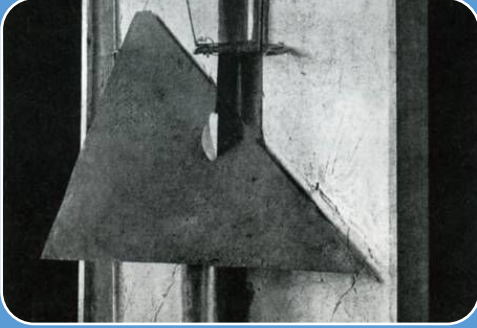
1912: počátky orfismu (F. Kupka, R. a S. Delaunay), odnož kubismu

- V. I. Lenin založil bolševickou stranu (frakce Sociálně demokratické dělnické strany Ruska (SDDSR), Spor o smysl českých dějin (Vančura, Herben aj. o dílo Golla a Masaryka)
- J. Hašek: Dobrý voják Švejk a jiné podivné history; F. Langer: Svatý Václav / G. B. Shaw: Pygmalion;
- P. Janák – F. Mencl: Hlávkův most v Praze-Holešovicích

1913: Almanach na rok 1914

- „Nic jsem nevynalezl. Cítil jsem pouze sám v sobě noc, z toho jsem odvodil cosi nového, co jsem nazval suprematismus.“ (K. Malevič)
- E. Filla: Zátíší s karafou, T. Mann: Buddenbrookové

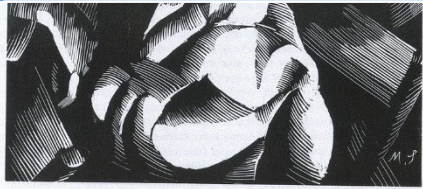
1914: V. Tatlin: „Forma a konstrukce pro praktický život.“ (začátek konstruktivismu)

- Začátek 1. světové války; odjezd T. G. M. do zahraničí
- A. Jirásek: Jan Roháč / J. Joyce: Dubliners; K. Marx: Kapitál; Ch. Darwin: O vzniku druhů přirozeným výběrem

1915: K. Malevič: Suprematism (Černý obraz)

- Zatčen vůdce mladočechů K. Kramář, úředně rozpuštěna Česká obec sokolská
- V. Dyk: Krysař; K. H. Hilar: Divadelní promenády; F. Šrámek: Léto / F. Kafka: Die Verwandlung
- L. Šaloun: Mistr Jan Hus (pomník Staroměstské náměstí, budován od 1901)

Künstlerkneipe Voltaire

Allabendlich (mit Ausnahme von Freitag)

Musik-Vorträge und Rezitationen

1916: T. Tzara: Cabaret Voltaire, počátky dadaismus

- A. Einstein publikoval svoji Obecnou teorii relativity
- Čapkové: Zářivé hlubiny; S. Lom: Vůdce; O. Theer: Faethon; R. Weiner: Lítice
- H. Bahr: Expressionismus, F. de Saussure: Kurz obecné lingvistiky

1917: vychází časopis De Stijl

- Bitva u Zborova; Finsko získalo nezávislost
- K. Edschmied: Über den Expressionismus; K. Čapek: Pragmatismus čili Filozofie praktického života; J. Máchal: Dějiny českého dramatu
- G. Meyrinck: Golem; L. Janáček: Výlet pana Broučka do XV. Století; skupina Tvrdošijní (J. Čapek)

1918: Tristan Tzara zveřejnil manifest dadaismu

- Konec první světové války; vznik Československa; založen Kabaret Červená sedma
- J. Mahen se stal dramaturgem ND Brno (do 1922); vychází časopisy Cesta, Červen, Šibeničky, Nebojsa
- I. Olbracht: Žalář nejtemnější; A. Sova: Zpěvy domova

Kontext

- 1918: vznik Československé republiky 28. října 1918
- český poválečný expresionismus zastoupen především **L. Skupinou** (1921-1929), s časopisem *Host*
- 1920-1922 vychází v Jindřich Vodáka a Otokara týdeník *Jeviště*

Devětsil a Proletkult

- 1920 se ustanovil v Kavárně Union Umělecký svaz **Devětsil** (předseda Vančura a teoretický mluvčí K. Teige)
- https://monoskop.org/images/c/c9/Seifert_Jaroslav_Teige_Karel_eds_Devetsil_Revolucni_sbornik.pdf
- 1921 vychází stať Karla Teigeho *Obrazy a předobrazy* – bývá považována za první ucelený program poválečné avantgardy:
- „Žijeme prostě přeměnu světa, vhodněji: zrod nového světa. Žijeme zrod nové skutečnosti, dávný sen promítáme v dnešní či bezprostředně příští den. Nelze si představit doby světlejší a bohatší. [...] V předjitřních tmách věříme v rudé svítání, stejně krásné, jako nepochybné, počátek neskonale jasného, sladkého, bratrského života. Jde především o člověka a jeho štěstí.“
- https://monoskop.org/Karel_Teige
- 1921 zřízen Proletkult, od 1922 součástí komunistické strany, proletářské umění